

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

питання, цілодобово знаходяться з дітками відповідаючи за їхню безпеку, життя і здоров'я.

Життя тримає, і ми шукаємо приємні моменти, які дають нам сили рухатись вперед!

Разом збережемо найцінніше – наших дітей!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник / загальна редакція Сергій Шкарлет та інші. Київ, 2022. 345 с.

*Головко М. В.**

ДІАГНОСТИКА ТА КОМПЕНСАЦІЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА Й УПРАВЛІНСЬКА ПРОБЛЕМА

Однією з важливих педагогічних та управлінських проблем є проблема діагностики й компенсації освітніх втрат здобувачів загальної середньої освіти, що в умовах воєнного часу набуває особливої актуальності, а її вирішення буде одним із вирішальних чинників успішної повоєнної відбудови України.

Істотне зростання освітніх втрат та розривів розпочалося під час тривалого припинення освітнього процесу в традиційному форматі та переходу на дистанційне навчання внаслідок широкого карантину, зумовленого пандемією COVID-19. Внаслідок цього відбулися значні трансформації в системі взаємодії всіх учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, педагогів, менеджерів освіти, батьків, громади тощо), які вплинули на якість освіти загалом, та рівень навчальних досягнень кожного з учнів, зокрема. Адже саме зниженням рівня навчальних досягнень є однією з об'єктивних ознак наявності освітніх втрат.

Варто зауважити, що таке явище спостерігається й під час очного навчання та пов'язане, передусім, із тривалими перервами (наприклад, літні канікули, після завершення яких зазвичай знижується рівень успішності учнів та зростає розрив між їхніми академічними результатами; вимушені перерви у навчанні через особисті причини; надзвичайні ситуації (пандемії, воєнний стан, техногенні явища)). У міжнародній освітній практиці освітні втрати розглядаються у широкому контексті: від втрат у навчанні (знаннях, уміннях, навичках у порівнянні з обов'язковими результатами навчання, визначеними стандартами та програмами) до втрат в особистісному розвитку здобувачів освіти (зниження темпів інтелектуального, емоційного, соціального розвитку особистості).

На рівень навчальних втрат впливають доходи родини (діти з більш заможних родин мають більш сучасні засоби та кращий доступ до інтернету), а також освіта батьків та їхня активна участь в освітньому процесі, зацікавленість навчанням дитини та її

* © Головка М. В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

підтримка, готовність і спроможність створити вдома відповідний освітній простір, забезпечити дидактичними матеріалами для дистанційного навчання. Освітні втрати мають накопичувальний ефект та негативно впливають на особистісний розвиток здобувачів освіти, поглиблюють нерівності в освіті через зростання навчальних розривів, а також у майбутньому суттєво вплинуть на добробут конкретної особи та держави в цілому.

Вони зростають пропорційно тривалості дистанційного навчання та накопичуються і ця тенденція характерна для різних країн світу. Основними чинниками, що зумовлюють накопичення освітніх втрат в онлайн-навчанні, є недосконалість технологій організації дистанційного навчання; відсутність у здобувачів освіти та педагогів цифрових засобів для навчання з відповідними технічними характеристиками, а також доступу до безперебійного та швидкісного інтернету; недостатній рівень сформованості в здобувачів освіти цифрової грамотності та компетентності самоосвітньої навчально-пізнавальної діяльності, а відтак постійна потреба активного зворотного зв'язку з педагогами; недостатній рівень розвитку цифрової компетентності в педагогів, їхньої готовності до застосування на практиці технологій дистанційного навчання; неготовність батьків забезпечувати підтримку онлайн навчання дітей тощо.

Зростання освітніх втрат в умовах воєнного стану зумовлене руйнуванням освітньої інфраструктури, порушенням традиційних комунікацій суб'єктів освітнього процесу, їхнім вимушеним переміщенням в межах країни та за кордон. При цьому дистанційне навчання є почасти чи не єдиним способом організації навчання. Хоча освітні втрати наявні й під час очного навчання, вони стрімко зростають в умовах переходу на дистанційну форму організації освітнього процесу, зокрема, коли навчання переважно здійснюється в асинхронному режимі [1].

Основними механізмами компенсації освітніх є: збільшення тривалості навчання за рахунок скорочення канікул; запровадження шестиденного навчального тижня; реалізація програм прискореної освіти, що передбачають ущільнення навчального матеріалу та зосередження уваги на ключових питаннях програми; корекційні освітні програми у формі індивідуальних занять для окремого учня або групи учнів; технології адаптивного навчання, під час якого клас поділяється на окремі групи, які працюють поза основним навчальним часом над усуненням конкретних прогалин у знаннях і навичках відповідно до освітніх потреб здобувачів; короткочасні програми надолуження освітніх втрат, спрямовані на додаткове опрацювання окремих питань в позаурочний час або під час вихідних тощо. Такі програми передбачають індивідуалізацію освітнього процесу та високу мотиваційну, фізичну та психоемоційну активність здобувачів освіти [3].

Освітні втрати є особливо відчутними для природничої освітньої галузі, орієнтованої на формування, з-поміж інших ключових

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

компетеностей, компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій, основу якої складають вміння планувати експеримент, досліджувати явища природи та інтерпретувати й оцінювати результати досліджень, пропонувати нестандартні рішення для розв'язання практичних ситуацій. Опановуючи природничі предмети дистанційно, учні позбавлені можливості виконувати навчальний експеримент у лабораторіях, що досить суттєво позначається на рівні їхніх експериментальних та дослідницьких умінь.

Натомість в умовах дистанційного навчання природничих предметів виконання учнями імітаційних дослідів й експериментів є чи не єдиним засобом формування експериментальних умінь. Адже саме моделюючи експеримент, здобувачі освіти закріплюють теоретичні знання та набувають практичних навичок. Використання спеціальних середовищ-симуляторів та віртуальних лабораторій стає важливим дидактичним інструментом в умовах, коли реальний навчальний експеримент із об'єктивних причин не може бути реалізований у шкільній лабораторії. Дидактичну цінність також має й демонстрування вчителем відповідних явищ та процесів у синхронному або асинхронному режимах, відеотрансляція експерименту зі шкільного кабінету, використання відеозаписів дослідів з Ютубу. Наявні засоби підтримки дистанційного навчання дають можливість не лише демонструвати проведення експерименту, а й фіксувати реальні результати вимірювань фізичних величин, а відповідні застосунки – ефективно їх опрацювати та інтерпретувати.

Тому саме широке використання засобів комп'ютерної підтримки розглядається сьогодні одним із найбільш дієвих інструментів діагностики та компенсації освітніх втрат здобувачів загальної середньої освіти з природничих предметів. Проте потрібно брати до уваги той факт, що використання віртуального навчального експерименту з огляду на специфічні особливості має здійснюватися дидактично виважено. Зокрема, під час роботи з програми-симуляторами в учнів формуються вміння планувати дослідження, добирати альтернативи його реалізації та відповідне обладнання, фіксувати, опрацювати та аналізувати результати експерименту, а також представляти їх та аргументувати висновки.

Натомість постійне вивчення демонстрацій і робота у віртуальному середовищі не забезпечують формування вмінь використовувати реальні вимірювальні прилади, складати установки та працювати з ними, що може ускладнити застосування відповідних умінь і навичок учнями в реальних життєвих ситуаціях. Тому для забезпечення повноцінної реалізації, зокрема, експериментального складника навчання природничих предметів актуальним є поєднання дистанційного та змішаного навчання, безперечно, з урахуванням безпечних умов реалізації освітнього процесу [2].

Важливою передумовою розроблення ефективних механізмів компенсації освітніх втрат є попередня діагностика, що ґрунтується на методології освітніх вимірювань та здійснюється за використанням стандартизованих інструментів визначення рівня академічних

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

досягнень здобувачів загальної середньої освіти різних рівнів (початкової, базової, профільної) як у розрізі освітньої галузі, так і щодо конкретних навчальних предметів, розділів, тем (стандартизоване тестування на завершальних етапах початкової і базової освіти, загальнодержавний моніторинг якості освіти, локальні моніторинги окремих категорій здобувачів освіти тощо). Перспективним інструментом є цифрові технології, за допомогою яких реалізуються відкриті онлайн-платформи діагностування та надолуження освітніх втрат, що містять дидактичні матеріали для учнів і педагогів, тренажери, засоби віртуального навчального експерименту та доповненої реальності, діагносту вальні роботи, що постійно оновлюються [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Головка М. В. Проблема діагностики та компенсації освітніх втрат здобувачів загальної середньої освіти. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний порадинок науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року: методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засекої: Ін-т педагогіки НАПН України*. [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2023. С. 6–7.
2. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова ; укл. М. В. Головка. [Електронне видання]. Київ: Педагогічна думка, 2023. 256 с.
3. Топузов О., Головка М., Локшина О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 5–13.

Горішна О. М.*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЗМІН

На даний час в Україні триває перехідний етап реформування освітньої галузі, що пов'язаний з динамічним розвитком навколишнього середовища. Класичні форми підвищення кваліфікації втрачають свої позиції на ринку освіти дорослих. Перед керівниками закладів освіти виникає нове завдання: сприяти професійному розвитку педагогічного працівника у мінливих умовах сьогодення для освітніх задоволення потреб здобувачів та позиціонування школи на ринку освітніх послуг.

Мета статті – розглянути особливості безперервного навчання та виокремити напрямки професійного розвитку педагогів в умовах змін на основі досвіду Тернопільської загальноосвітньої школи № 14 ім. Б. Лепкого.

Реформування освітньої галузі та впровадження Концепції НУШ у базовій школі зумовило нові виклики перед педагогічними колективами країни. Динамічний розвиток змін в освітньому середовищі зумовлений також такими суспільними факторами, як:

* © Горішна О. М.